

แนวทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์การรำไทพินนทิต เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน Guidelines for Conserving and Creating Ramtone Nokphithid Dancing to Promote Community-Based Tourism

เมธาวิ จำเนียร¹ กรกฏ จำเนียร² ทองพูล มุขรักษ์³
ศศิพัชร บุญขวัญ⁴ ยงยุทธ ปาณะศรี⁵ และวรรณ เทพณรงค์⁶
Methawee Chamnian⁷, Korrakot Chamnian⁸, Thongphun Mukharak⁹,
Sasipat Boonkwan¹⁰, Yongyut Panasri¹¹, and Wanna Thepnarong¹²

(Received: 24 August 2020; Revised: 24 December 2020; Accepted: 19 January 2021)

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนเกี่ยวกับการแสดงรำไทพินนทิต และ 2) ค้นหาแนวทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์เนื้อร้องและทำรำการรำไทพินนทิตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนักท่องเที่ยวที่ค้างคืนในพื้นที่ โดยสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 22 คน การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่รับชมรำไทพินนทิต และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 10 คน มาจาก 3 กลุ่ม คือ แกนนำชุมชน วิชาחקชุมชนด้านการท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้านรำไทพินนทิต ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการแสดง ทั้งเนื้อร้อง ทำรำ จังหวะ การแต่งกาย รวมถึงระยะเวลาในการแสดงของรำไทพินนทิตมีความเหมาะสม แต่ควรมีกลุ่มวัยกลางคนและเยาวชนเข้ามาร่วมแสดงด้วย เพื่อความน่าสนใจและการสืบทอดต่อไป นอกจากนี้ ควรมี

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ อาจารย์ สาขานาฏศิลป์และการแสดง คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁴ อาจารย์ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁵ อาจารย์ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช

⁶ ปราชญ์ชุมชน

⁷ Assistant Professor, Department of Communication Arts, Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

⁸ Assistant Professor, Department of Communication Arts, Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

⁹ Lecturer, Program of Dramatic Arts and Performance, Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

¹⁰ Lecturer, Department of Business Computer, Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

¹¹ Lecturer, Nakhon Si Thammarat College of Dramatic Arts

¹² Community Intellectual

การเพิ่มเติมเนื้อเพลงที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของรำโทนนกพิทิต ความเป็นธรรมชาติและวิถีชุมชนในพื้นที่ และสถานที่ท่องเที่ยว และสำหรับการอนุรักษ์และสร้างสรรค์เนื้อร้องและทำารการรำโทนนกพิทิตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยชุมชนนั้น ชุมชนเห็นควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการอนุรักษ์และสร้างสรรค์การรำโทนนกพิทิตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ได้การอนุรักษ์เพลงดั้งเดิม 5 เพลง และทำเพลงใหม่ 3 เพลง ได้แก่ เพลงประวัติรำโทนนกพิทิต เพลงป่าประ และเพลงมาเที่ยวกรุงชิง

คำสำคัญ: รำโทนนกพิทิต การอนุรักษ์ การสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

Abstract

This research has objectives which are 1) to study the need of tourists and communities regarding Ramtone Nokphithid Dancing, 2) to search for ways to conserve and create Ramtone Nokphithid Dancing to promote community-based tourism. The researchers used qualitative research methods by in-depth interview of overnight tourists in the area with accidental sampling. These tourists consist of 22 people. The researchers also used observation without participation about behavior of tourists who watched Ramtone Nokphithid Dancing. In addition, there was focus group with key informants. The 10 samples were selected; they come from 3 groups which are community leaders, community enterprises in tourism and the scholars in Ramtone Nokphithid Dancing. The result of the research showed that performance style; the lyric, dance, rhythm and costume, including the duration of the performance is appropriate. However, they should have middle age group and youth group participating in the performance. It will make tourist excited and inherit in both groups. In addition, there should be additional lyrics relating to the history of Ramtone Nokphithid Dancing, nature and community way of life in the area and tourist attractions. For the conservation and creation of lyric and dance of Ramtone Nokphithid Dancing, the community agreed to organize a creative workshop Ramtone Nokphithid Dancing to promote community tourism. There were 5 origin songs and 3 new songs from this workshop; the History of Ramtone Nokphithid Dancing Song, Pra Jungle Song and Travelling at Krung Ching Song.

Keywords: Ramtone Nokphithid Dancing, Conserving, Creating, Community-Based Tourism

บทนำ

“รำโทนนกพิทิต” เป็นการละเล่นพื้นบ้านของตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี อยู่ในยุคข้าวยากหมากแพง จึงได้เกิดการรำโทนจากภาคกลางกระจายสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เพื่อเป็นเครื่องบันเทิงใจประชาชน สำหรับในพื้นที่กรุงชิง ครูแนบ ล่องลือฤทธิ์ ซึ่งเป็นข้าราชการครูวัดเปียน ได้รับเอารำโทนมาจากในตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปเผยแพร่ และได้ประดิษฐ์เนื้อร้องและทำนองเพลงขึ้นอีกหลายเพลง มีลักษณะเป็น

เนื้อร้องสั้น ๆ และมีทำนองที่สอดคล้องกับเนื้อร้อง หนึ่งในนั้นคือ เพลงนกพิทิต (เป็นนกในตระกูลนกฮูก) โดยเนื้อร้องและทำนองเน้นความตลกขบขัน แสดงถึงการเกี้ยวพาราสีของนกตัวผู้ตัวเมีย จนกลายเป็นเพลงเอกในพื้นที่กรุงชิง เรียกรำโทนที่นี้ว่า “รำโตนกพิทิต” (เมธาวิ แก้วสนิท และกรกฎ จำเริญ, 2559)

ปัจจุบัน การรำโตนกพิทิตใช้รำในกิจกรรมรื่นเริงของหมู่บ้าน ได้แก่ งานทอดกฐิน งานวัด งานประเพณีต่าง ๆ และยังใช้ในการรำแสดงให้นักท่องเที่ยวได้รับชมและมีส่วนร่วมในการรำด้วย โดยมีชมรมผู้สูงอายุตำบลกรุงชิงเป็นหลัก โดยจะรวมตัวกันประมาณ 10 คน ทั้งผู้ร้อง ผู้รำ และนักดนตรี หรืออาจจะแยกกลุ่มกันบ้างแล้วแต่โอกาส

จากข้อมูลข้างต้น “รำโตนกพิทิต” สามารถพัฒนาให้เป็น “กิจกรรมการท่องเที่ยว” ได้เป็นอย่างดี โดยความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในระดับจังหวัดและชุมชนตำบลกรุงชิง เพราะนอกจากจะเป็นศิลปวัฒนธรรมการเล่นที่มีหนึ่งเดียวในโลกแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพใจ เป็นกิจกรรมนันทนาการที่สร้างความสนุกสนานและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้อีกด้วย ทั้งนี้ สมัยก่อนเคยมีการส่งเสริมการรำโตนกพิทิตในการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งจะมีผู้ประสานงานหลักที่ติดต่อนักแสดงให้ไปรำในโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ทำให้มีรายได้จากการรำ แต่เมื่อผู้ประสานงานเลิกทำ หลาย ๆ คนจึงไม่ได้รำต่อ (เมธาวิ แก้วสนิท และกรกฎ จำเริญ, 2559) ในประเด็นนี้ตรงกับที่ English Heritage (1997 อ้างใน ธนิก เลิศชาญฤทธิ, 2554, หน้า 54) ให้ข้อมูลว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม ในกรณีนี้คือ การละเล่นรำโตนกพิทิตของตำบลกรุงชิง สามารถเอื้อประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ พาณิชย์ ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชาติได้ เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงเป็นแรงหนุนให้สังคมมีความสุข ผู้คนอยู่ดีกินดีในสภาพแวดล้อมที่ดีด้วย

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์จุดอ่อนและอุปสรรคของด้านศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่กรุงชิงในแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2558– 2560) ตำบลกรุงชิง ขององค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง (2561) พบว่า ชุมชนขาดบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความล่าช้า ไม่มีแผนดำเนินงานในการจัดกิจกรรม/โครงการอย่างต่อเนื่อง และการขยายตัวของวัฒนธรรมเมือง วัฒนธรรมต่างประเทศ อิทธิพลของสื่อต่าง ๆ และระบบการติดต่อสื่อสารที่มีความรวดเร็ว ทันสมัย และสื่อสารกันได้หลายช่องทาง ส่งผลให้คนในชุมชนไม่ร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเท่าที่ควร

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าชุมชนตำบลกรุงชิงยังขาดการส่งเสริม “การรำโตนกพิทิต” ให้กลายเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างจริงจัง ประกอบกับยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมที่จะช่วยกันผสมผสานความร่วมมือยกระดับรำโตนกพิทิตให้เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยว อันจะเป็นผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอนบพิตำและตำบลกรุงชิงมากขึ้นด้วย ดังที่ กุลวรา สุวรรณพิมล (2556, หน้า 31-32) เสนอว่า การท่องเที่ยวจะช่วยให้ประชาชนได้

เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่เดินทางไปถึง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและมีส่วนในการเสริมสร้างสัมพันธไมตรี ความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของประเทศและผู้มาเยือน เช่น การให้การต้อนรับตามประเพณีไทย การช่วยเหลือนักท่องเที่ยว การจัดเทศกาลประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวทำให้รับทราบถึงอารยธรรมที่แตกต่างออกไป ขณะเดียวกันผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นก็ได้รับทราบถึงสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่คนเดินทางไปมีพฤติกรรมหรืออารยธรรมเป็นเช่นไร เพื่อนำเอาส่วนที่ดีมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น กำลังสูญหายไปตามกาลเวลา

ภายใต้งานวิจัยนี้ จึงมีความมุ่งหวังที่จะรื้อฟื้นและอนุรักษ์เนื้อร้องและทำนองการรำไท่นกพิติด เพื่อใช้ในการเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันเป็นการสร้างสรรค์การรำไท่นกพิติดและเนื้อหาในเพลงร้องประกอบทำรำเพิ่มเติมจากทำรำเดิมให้มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น สร้างความน่าสนใจและร่วมสมัยมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะกับนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนเกี่ยวกับการแสดงรำไท่นกพิติด
- 2) เพื่อค้นหาแนวทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์เนื้อร้องและทำนองการรำไท่นกพิติดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญนักท่องเที่ยวที่ค้างคืนในพื้นที่ โดยสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จำนวน 22 คน และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่รับชมรำไท่นกพิติด

จากนั้นจะมีสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 8-12 คน ซึ่งมาจาก 3 กลุ่ม คือ แกนนำชุมชน วิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้านรำไท่นกพิติด เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์รำไท่นกพิติดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้การตรวจสอบเครื่องมือวิจัยแบบสามเส้า โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญในด้านการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และสื่อสารมวลชน ด้านละ 1 คน รวม 3 คน เพื่อพิจารณาเครื่องมือ ซึ่งได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกผลการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และแบบสัมภาษณ์สนทนากลุ่ม ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาค้างคืนในพื้นที่ตำบลกรุงชิงและมีโอกาสได้รับชมรำไท่นกพิติด จำนวน 2 ครั้ง เป็นจำนวนนักท่องเที่ยว 22 คน ทั้งนี้ นอกจากการ

สัมภาษณ์เชิงลึก ยังมีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวยกจากการรับชมรำไทพาทย์ในแต่ละครั้งด้วย จากนั้น จึงได้นำข้อมูลจากส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึกนักท่องเที่ยวยมาเป็นข้อมูลประกอบในการจัดการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งประกอบไปด้วยแกนนำชุมชน วิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้านรำไทพาทย์ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์รำไทพาทย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูล (content analysis) เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ ความเหมือน ความแตกต่างของข้อมูล และสรุปเป็นประเด็นเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละประเด็น

ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนเกี่ยวกับการแสดงรำไทพาทย์

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกนักท่องเที่ยวยที่เข้ามาพักค้างคืนในพื้นที่กรุงชิงและมีโอกาสได้เข้าชมและร่วมรำรำไทพาทย์ ซึ่งได้ให้มุมมองเพื่อเป็นแนวทางการสร้างสรรค์เนื้อร้องและทำรำการรำไทพาทย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ผลจำแนกตามประเด็นดังนี้

1.1 การรู้จักรำไทพาทย์

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่แม้ไม่เคยรู้จักรำไทพาทย์มาก่อน แต่ก็รู้สึกชื่นชอบ รู้สึกสนุก มีความน่ารัก เพราะเป็นการแสดงของผู้สูงอายุที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ และต้องการให้มีการนำไปรำแสดงในท้องถิ่นตำบลกรุงชิง เพื่อการอนุรักษ์สืบสานแก่เยาวชน โดยก่อนเดินทางมาตำบลกรุงชิง เมื่อนักท่องเที่ยวได้ยินคำว่ารำไทพาทย์ บางคนก็จินตนาการว่าเป็นรำทั่ว ๆ ไป และบางคนเมื่อได้ชมแล้ว สามารถนำไปเปรียบเทียบกับการเล่นหรือการแสดงพื้นบ้านในพื้นที่ของตน เช่น การแสดงลิเกป่า เป็นต้น นักท่องเที่ยวบางคนรู้จักรำไทพาทย์มานานแล้วตั้งแต่เด็ก ๆ บางคนเคยชมการแสดงมาบ้างแล้ว ทำให้เข้าใจที่มาของรำไทพาทย์ และยังรู้สึกประทับใจทุกครั้งที่ได้มาชมการแสดง และสามารถเปรียบเทียบกับโลกสมัยใหม่ที่ส่งผลกระทบทำให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกำลังสูญหายไป

1.2 รูปแบบและเนื้อหาการแสดงรำไทพาทย์ที่นักท่องเที่ยวต้องการ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าการแสดงรำไทพาทย์มีความเหมาะสมแล้ว ทั้งเนื้อเพลง ทำรำจังหวะทำนองและการแต่งกาย สำหรับระยะเวลาในการแสดง คือ ประมาณ 20-30 นาที ซึ่งไม่ทำให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นนักแสดงรู้สึกเหนื่อยจนเกินไป และต้องการให้สืบทอดเนื้อร้องและทำรำดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวบางคนต้องการให้เพิ่มเวลาเป็น 1 ชั่วโมง เนื่องจากเวลา 30 นาที กำลังสนุก แต่ยังไม่รู้สึกกินใจหรือสนุกสนานเท่าที่ควร นักท่องเที่ยวบางคนแสดงความต้องการเกี่ยวกับผู้แสดงให้มีความหลากหลายมาก

ขึ้น โดยเฉพาะวัยกลางคนและเยาวชนเพื่อให้สืบทอดรำไท่นกพิติดต่อไป มิให้สูญหายไป อย่างไรก็ตาม ยังมีนักท่องเที่ยวน้อยเห็นว่า ควรเน้นการนำเสนอประวัติของรำไท่นกพิติด รองลงมาคือ ธรรมชาติและวิถีชีวิตในชุมชน และสถานที่ท่องเที่ยว โดยทำให้เห็นหมวดหมู่ที่น่าสนใจแต่ละเพลง เช่น หมวดหมู่ธรรมชาติ หมวดหมู่สถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ จากข้อมูลการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมนักท่องเที่ยวที่ร่วมชมและรำไท่นกพิติดได้ข้อมูลดังนี้

ก่อนการแสดงจะพบว่า นักท่องเที่ยวมีความสงสัยเกี่ยวกับการรำไท่นกพิติด มีการถามคำถามกันเอง ซึ่งมีผู้ตอบซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง บางคนให้ข้อมูลถูกต้องและบางคนไม่ถูกต้อง นักท่องเที่ยวบางคนให้ความสนใจตั้งแต่เพลงแรก จะเริ่มปรบมือตามจังหวะตั้งแต่เพลงที่ 1 จากนั้นบางคนจะเริ่มมีอารมณ์ร่วมหรือชักชวนกันขึ้นมารำในเพลงที่ 2 3 หรือ 4 และออกไปรำในเพลงที่ 5 ส่วนใหญ่จะมีท่าทางตั้งใจชมการแสดง และปรบมือตามจังหวะเพลง สนุกไปกับเพลง บางคนสามารถร้องเพลงคลอท่อนที่ร้องได้ หรือบางคนสามารถร้องตามหรือร้องนำเองได้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะบันทึกภาพเคลื่อนไหวการรำไท่นกพิติด หรือมีการไลฟ์สดผ่านเฟซบุ๊กด้วยโทรศัพท์มือถือตั้งแต่เมื่อเริ่มรำ นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ท่ารำได้รวดเร็ว และรำตามนักแสดงได้ การรำจะมีการรำในแต่ละรอบ โดยนักท่องเที่ยวมีการสมทบทุนให้กับนักแสดงเป็นจำนวนมากในพานที่วางไว้ ในช่วงที่มีการพักแต่ละรอบ มีการให้ร้องเมื่อพูดคุยถึงอายุนางรำแต่ละคน เมื่อจบการแสดง นักท่องเที่ยวแสดงความพอใจ ชอบคุณ ชอบความรักให้กับนักแสดง โดยการกอด พูดคุยแบบยิ้มแย้ม

ผลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช 22 คน จึงพอสรุปให้เห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักรำไท่นกพิติด แต่เมื่อได้มาชมและได้มีโอกาสในการร่วมรำก็รู้สึกชื่นชอบ มีความสนุกสนาน และต้องการให้มีการรำลักษณะดังกล่าวในท้องถิ่นของตนเองด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พึงพอใจกับรูปแบบการแสดง ทั้งเนื้อร้อง ท่ารำ จังหวะ การแต่งกาย รวมถึงระยะเวลาในการแสดง แต่อาจมีเพิ่มเติมโดยเพิ่มกลุ่มวัยกลางคนและเยาวชนเข้ามาร่วมแสดง เพื่อความน่าสนใจและการสืบทอดต่อไป นอกจากนี้ ควรมีการเพิ่มเติมเนื้อเพลงที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของรำไท่นกพิติดในเพลง ความเป็นธรรมชาติและวิถีชุมชนในพื้นที่ และสถานที่ท่องเที่ยว

นอกจากนี้ จากผลการสังเกตการณ์นักท่องเที่ยวในการรำไท่นกพิติด พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจการรำไท่นเป็นอย่างดี โดยจะเริ่มชม ปรบมือ ร้องตาม ร้องนำเอง ลูกขึ้นมารำ และชักชวนกันรำ การสนับสนุนสมทบทุนให้ผู้รำ และปิดท้ายด้วยมิตรภาพระหว่างผู้แสดงและนักท่องเที่ยว

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยได้นำไปนำเสนอในเวทีสนทนากลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมยกระดับรำไท่นกพิติดให้เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลกรุงชิง

2. แนวทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์เนื้อร้องและทำนองการรำไท่นกพิติดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากเวทีสนทนากลุ่มมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้านรำไท่นกพิติดและเยาวชนที่สามารถรำไท่นกพิติดจำนวน 10 คน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัญหาสำคัญของการรำไท่นกพิติดคือ ขาดกลุ่มเยาวชนผู้สืบสานต่อ ทั้งนี้ ปัจจุบันจากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ยังมีคณะครูและนักเรียนจากโรงเรียนปากกลางที่มีการฝึกหัดรำไท่นกพิติดกันในโรงเรียนเท่านั้น แต่ก็มีข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น เรื่องเวลาในการฝึกหัด การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โอกาสในการแสดงมีน้อย เป็นต้น โดยเฉพาะเมื่อเยาวชนเรียนจบในชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่ แล้วไปเรียนในระดับมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัดก็จะทิ้งรำไท่นกพิติด อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมา สามารถรวมกลุ่มนักเรียนได้เพราะมีผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชนให้การสนับสนุน

จากการสนทนากลุ่ม จึงมีความเห็นตรงกันให้มีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อรื้อฟื้นเนื้อร้องและทำนองการรำไท่นกพิติดและสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยจะมีการจัดอบรมทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ เด็กในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และกลุ่มเยาวชนของตำบลกรุงชิง โดยการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนบ้านปากกลางและโรงเรียนนบพิตรวิทยา ภายในกิจกรรมประกอบด้วย 3 วัน 2 คืน โดยกิจกรรมวันแรกประกอบด้วยการแสดงของปราชญ์ชาวบ้าน การรับฟังข้อมูลจากผลการวิจัย การร่วมกันแต่งเพลงของปราชญ์ชาวบ้าน คณะนักวิจัย และนักเรียนที่เข้าร่วมอบรม จำนวน 3 เพลง กิจกรรมวันที่สองการร่วมกันฝึกหัดร้องเพลง และคิดทำาร่วมกัน ตลอดจนฝึกการร้องและรำเพลงใหม่ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นและ กิจกรรมวันที่สามเป็นการฝึกหัดการร้องและทำาร่วมกัน จำนวน 5 เพลง

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวทำให้ได้เพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ 3 เพลง คือ เพลงประวัติรำไท่นกพิติด เพลงป่าประ และเพลงมาเที่ยวกรุงชิง ซึ่งเพลงใหม่ทั้งสามเพลงนี้มาจากผลของการวิจัย และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สำหรับการรื้อฟื้นเพลงดั้งเดิม ประกอบด้วย 5 เพลง ได้แก่ เพลงไหว้ครู เพลงไหว้ครูรำวง เพลงสิบนิ้วยกกร เพลงชะนีน้อย และเพลงนกพิติด

สรุปผลการวิจัย

ในประเด็นความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนเกี่ยวกับการแสดงรำไท่นกพิติด พบว่าทั้งเนื้อร้อง ทำารำ จังหวะ การแต่งกาย รวมถึงระยะเวลาในการแสดงมีความเหมาะสมแล้ว แต่ควรเพิ่มกลุ่มวัยกลางคนและเยาวชนเข้ามาร่วมแสดงแทนกลุ่มผู้สูงอายุเพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้เพื่อความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ในการสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านนี้ต่อไป นอกจากนี้ สำหรับบทเพลง นักท่องเที่ยวเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมเนื้อเพลงที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของรำไท่นกพิติด การสื่อสารและเผยแพร่ความเป็นธรรมชาติและวิถีชุมชนในพื้นที่ และสถานที่ท่องเที่ยว และสำหรับการอนุรักษ์และสร้างสรรค์เนื้อร้องและทำารำไท่นกพิติดเพื่อ

ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเห็นควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างสรรค์การรำไท่นกพิทิตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน จนได้ 3 เพลงใหม่ ได้แก่ เพลงประวัติรำไท่นกพิทิต เพลงป่าประ และเพลงมาเที่ยวกรุงชิง และเพลงดั้งเดิมจำนวน 5 เพลง ได้แก่ เพลงไหว้ครู เพลงไหว้ครุรำวง เพลงสิบนิ้วยกกร เพลงชนะนี้น้อย และเพลงนกพิทิต

การอภิปรายผลการวิจัย

รำไท่นกพิทิตของตำบลกรุงชิง อำเภอหนองปีตา จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นการละเล่นพื้นบ้านซึ่งหมายถึง กิจกรรมที่ชาวบ้านในท้องถิ่นเล่นกันเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยที่ชาวบ้านจะร่วมกันคิดการละเล่นแบบต่าง ๆ ขึ้นมาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ทั้งที่เป็นสภาพทางธรรมชาติและสภาพสังคมวัฒนธรรม นอกจากนี้ การละเล่นเกือบทุกชนิดจะมีองค์ประกอบด้วยกัน 3 อย่าง คือ ดนตรี เพลง และการพ้องรำ การละเล่นหลายอย่างแพร่หลายกันอยู่ในทุกภาค อาจได้รับอิทธิพลจากส่วนกลางหรือเมืองหลวง แต่ในรายละเอียดการเล่นอาจผิดแผกแตกต่างกันไป เช่น ส่วนปลีกย่อยของลีลาการรำรำ สำเนียงของบทร้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เป็นเครื่องบังคับ (วิมล จิโรพันธ์, ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, และกนิษฐา เขยกิจวงศ์, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับรำไท่นกพิทิต ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลาง และครูเพลง ซึ่งได้แก่ ครูแนบล่องลือฤทธิ์ ครูวัดเปียนของตำบลกรุงชิงได้ประดิษฐ์เนื้อร้องและทำรำขึ้นใหม่เป็นร้อย ๆ เพลงที่มีแบบฉบับเฉพาะถิ่นของตำบลกรุงชิง

การเข้ามาของนักท่องเที่ยว นอกจากการชื่นชมธรรมชาติที่สวยงามของตำบลกรุงชิงแล้ว ยังได้มาเรียนรู้วัฒนธรรม โดยเฉพาะการได้ร่วมกิจกรรมการรำไท่นกพิทิต ซึ่งถือเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชุมชน คณะผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยว และประเภทและลักษณะการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน เพื่อนำมาใช้ในการสื่อสารการรำไท่นกพิทิตที่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสื่อสารไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเกี่ยวข้องกับประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งในอดีตการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนับว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีการเจริญเติบโตเร็วมาก และมีขนาดใหญ่ และยังคงเป็นการท่องเที่ยวที่จะเป็นแหล่งของความเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญรูปแบบหนึ่งในอนาคต ทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังได้รับความสนใจจากผู้คนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความน่าสนใจที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมีการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวสูง หรือกล่าวอีกอย่าง คือ นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใช้จ่ายเงินประมาณเฉลี่ย 1 ใน 3 ของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ นั่นก็คือ นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนช่วยให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Richard, 2008, p. 154 อ้างใน สุชาติดา ธโนภาณุวัฒน์, 2560, หน้า 60)

รำไท่นกพิทิตจึงเป็นศิลปวัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้านที่ปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นการแสดงพื้นบ้านของตำบลกรุงชิง ที่สามารถนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งองค์ประกอบของการจัดการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีการผลิตที่เพียงพอ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งการมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (ประมาณ เทพสงเคราะห์, 2561)

อย่างไรก็ตาม การยกระดับรำไท่นกพิติดให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นเจ้าของศิลปวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านรำไท่นกพิติด

Habermas (อ้างใน กิตติ กันภัย, 2543 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ และพีรญา ศรีเพชรารุณ, 2551) ได้กล่าวไว้ว่า ปฏิบัติการทางการสื่อสารเป็นหัวใจของการสร้างพันธะทางสังคม (social bonds) ที่จะนำไปสู่การกระทำร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยยึดเอาผลประโยชน์และความสนใจร่วมเป็นหลัก และประสานการทำงานของตนกับคนอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน เช่นเดียวกับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่ออนุรักษ์และสร้างสรรค์รำไท่นกพิติดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการวิจัยตามแนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน (participatory communication) ไว้ 3 ประการ คือ (Servaes et al., 1996, p. 18 อ้างใน ภริตพร สุขโกศล, 2547)

1. การเข้าถึงสื่อ (access) หมายถึง การที่ชุมชนมีส่วนร่วมเข้าไปจัดทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนในที่นี้คือ การร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์รำไท่นกพิติดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน
2. การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งในกระบวนการผลิตรายการ การบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่าง ๆ ในชุมชน
3. การจัดการด้วยตนเอง (self-management) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจของประชาชนในชุมชน ที่มีอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มคิด กำหนดนโยบาย การวางแผน การลงทุน การกำหนดและการจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งนับเป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญที่สุด

ทั้งนี้ จากการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์รำไท่นกพิติดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังเช่น งานวิจัยของทัศนียา ศัญทะชา (2561 อ้างใน หนังสือพิมพ์สมิทธาเวลา, 2561) ซึ่งจากการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมถ่ายภาพลงโซเชียลมีเดีย (facebook) จึงนำมาเป็นข้อมูลประกอบการสร้างสรรค์ทำรำโนราที่ประกอบกันเป็นภาพ ได้แก่ ภาพลำคลอง ภาพเมืองสงขลา เมืองนครศรีธรรมราช ภาพเรือ ภาพร้านค้า ภาพสะพานไม้ เป็นต้น โดยใช้ชื่อการแสดงว่า “โนราจิตภาพคลองแดน” เพื่อใช้แสดงในตลาดริมลำคลองแดนเพื่อใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยว และอาจารย์ รุ่งเจริญ (2557) พบว่า การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ในการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะช่วยเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้แก่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดสุพรรณบุรีได้ และ “เพลงอีแซว” คือเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยควรมีการจัดแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แต่ควรรักษาบทบาทของศิลปะการแสดง

พื้นบ้านใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การปรับให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของผู้ชม แต่ควรระมัดระวังไม่ให้เป็นการทำลายรูปแบบดั้งเดิมของการแสดง เช่นเดียวกับการดำเนินการวิจัยรำไทพอดนพิตินครั้งนี้ ที่มีการคิดค้นเนื้อร้องและท่ารำขึ้นมาใหม่ เพิ่มเติมจากของเดิม โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อสื่อสารออกไป สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรำไทพอดนพิตินให้แก่ นักท่องเที่ยวและเข้ามาร่วมกิจกรรมการรำไทพอดนพิตินกับทางชุมชนได้

นอกจากนี้ ภายใต้การวิจัยดังกล่าว ยังได้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างสรรค์การรำไทพอดนพิตินเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน จนได้เพลงสร้างสรรค์และเพลงดั้งเดิม ซึ่งการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการถือเป็นการพัฒนาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมในระยะสั้น เพื่อเตรียมการในระยะยาว รวมถึงเหมาะสำหรับการสื่อสารและให้ความรู้ที่ทันเหตุการณ์ เพื่อนำไปปรับใช้ในการพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมได้ทันต่อสภาพการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในระยะสั้นหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้า (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2554) ซึ่งในที่นี้คือการมุ่งเน้นให้มีการอนุรักษ์รำไทพอดนพิตินแบบดั้งเดิมและสร้างสรรค์บทเพลงและท่ารำใหม่โดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้มีความร่วมสมัยตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั่นเอง

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัยควรมีการดำเนินการประเมินผลการวิจัยจากการดำเนินการอนุรักษ์และสร้างสรรค์การรำไทพอดนพิตินเพื่อจะได้รับทราบผลการตอบรับจากนักท่องเที่ยวและแนวทางการอนุรักษ์และสร้างสรรค์รำไทพอดนพิตินที่เข้าถึงนักท่องเที่ยวและใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์การรำไทพอดนพิตินเพื่อสื่อสารและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลกรุงชิง อำเภอหนองปี๊ด จังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ปี 2562

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ, และพิรญา ศรีเพชรารุณ. (2551). บทบาทของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อดำรงรักษาความเป็นชุมชนเข้มแข็ง บ้านน้ำเกีฮัน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. *วารสารนิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 26(2), 115-119.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (2556). *หลักการมัดคุเทศก์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- คณินดิษฐ์ สุขขาว. สอนทากลุ่ม 22 เมษายน 2562.
- ดลนียา วรภักดี. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

ธนิช เลิศชาญฤทธิ. (2554). **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

นภัสรัตน์ จันทฤทธิ์. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

บุญเรือน หนูฤทธิ. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

ประเคียง โชคบัณฑิต. สัมภาษณ์ 13 เมษายน 2562.

ประมาณ เทพสงเคราะห์. (2561). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.

พรรณี บุญรอดชู. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

ภรณ์ บุญประเสริฐยิ่ง. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

ภริตพร สุขโกศล. (2547). **กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิเทศชุมชน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง** (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มรภ.สงขลา ดึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นทำวิจัย 'จิตภาพในราดลองแดน' ถ่ายทอดทำรำสู่ นร.ราชประชานุเคราะห์ 11 แสดงตลาดริมน้ำ. (2560, 9 พฤศจิกายน). **สมิหลาไทมส์**. สืบค้น 1 มีนาคม 2562, จาก <http://www.samilatimes.co.th/?p=22987>

เมธาวิ แก้วสนิท, และกรกฎ จำเียร. (2558). **แนวทางการสร้างการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมอนุรักษ์รำไทบนกฟิติดของเยาวชน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้เทคโนโลยีสื่อวีดิทัศน์และสื่อออนไลน์** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.).

ละออง สุวรรณพัฒน์. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

วิมล จิโรจพันธ์, ประชิด สกุนะพัฒน์, และกนิษฐา เขยกิจวงศ์. (2551). **มรดกทางวัฒนธรรมภาคใต้**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

สมหมาย แก้วละเอียด. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

สรินญา สามนตรา. สัมภาษณ์ 13 เมษายน 2562.

สุชาดา ธโนภานุวัฒน์. (2560). **การส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สุนีย์ ผลสง. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

หิ็ด ชุมช่วย. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2562.

องค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง. (2561). **แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2558– 2560) ตำบลกรุงชิง**. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2562, จาก <https://www.krungching.go.th/index.php>

อาจารย์ รุ่งเจริญ. (2557). การใช้เอกลักษณ์จากศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ**, 16(1), 47-56.